

یادگارنامه فیض الاسلام

جستارهای علمی و پژوهشی در باب ترجمانی متون مقدس

به اهتمام:

دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی شهر

مرکز تحقیقات رایانه‌ای حوزه علمی اصفهان

یادگارنامه فیض الاسلام: جستارهای علمی و پژوهشی در باب ترجمانی متون مقدس / به اهتمام
دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی شهر و مرکز تحقیقات رایانه‌ای حوزه علمیة اصفهان ۱۳۸۳.
۷۳۶ ص.

ISBN : 964-06-4180-4 ۶۴۰۰۰ ریال

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیفا.

۱. فیض الاسلام اصفهانی، علینقی، ۱۲۸۳ - ۱۳۶۴ -- یادنامه‌ها ۲. کتابهای مقدس -- ترجمه.
الف. فیض الاسلام اصفهانی، علینقی، ۱۲۸۳ - ۱۳۶۴ -- ب. حوزه علمیة اصفهان. مرکز تحقیقات
رایانه‌ای، ج. دانشگاه آزاد اسلامی (خمینی شهر)

۲۹۷/۹۹۸

۲ ی ۸۶ ف ۵۵ / ۳ BP

م ۸۳ - ۵۷۶۱

کتابخانه ملی ایران

انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی شهر ص پ: ۱۱۹/۸۴۱۷۵ تلفن: ۱۴ - ۱۱ - ۲۲۶۰۰۱۱ - ۳۱۲

یادگارنامه فیض الاسلام

جستارهای علمی و پژوهشی در باب ترجمانی متون مقدس
به اهتمام:

دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی شهر

مرکز تحقیقات رایانه‌ای حوزه علمیة اصفهان

چکیده‌نویسی مقالات: احمد شهدادی

نوبت چاپ: اول (بهار ۱۳۸۳)

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

بها: ۶۴۰۰۰ ریال

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست

.....	مقدمه	۷
-------	-------	---

یک : زندگی و آثار

.....	۱. زندگانی و مراتب علمی مرحوم فیض الاسلام / ناصرالدین انصاری قمی	۱۱
.....	۲. معرفی و نقد ترجمه تفسیری سید علی نقی فیض الاسلام از قرآن کریم / محمدعلی کوشا	۳۱
.....	۳. جستاری درباره ترجمه فیض الاسلام از نهج البلاغه / احمد شهدادی	۶۵

دو : مقالات

.....	۱. تأثیر پیش فرضها در فرایند ترجمه متون مقدس / سید حسن اسلامی	۹۹
.....	۲. دیدگاههای فقهی درباره ترجمه قرآن کریم / سید محمدعلی ایازی	۱۵۱
.....	۳. گزینش متن مقدس برای ترجمه و لوازم کتابشناختی و... / جریا جهانبخش	۱۸۷
.....	۴. دخالت عنصر تفسیر در ترجمه کتب مقدس / بهاءالدین خرمشاهی	۲۰۹
.....	۵. روشها و سبکهای ترجمه‌های متون مقدس... / محمدعلی رضایی اصفهانی	۲۷۱
.....	۶. تاریخ ترجمه قرآن در آسیا / علی رفیعی علامرودشتی	۳۰۵
.....	۷. تأثیر فقاقت در ترجمه متون مقدس / محمدعلی سلطانی	۳۸۹
.....	۸. راهنمای ترجمه موثق کتب مقدس: دستورنامه واتیکان / ترجمه احمد شهدادی	۴۰۷
.....	۹. فهرست‌نگاری ترجمه‌های قرآن کریم و دیگر متون مقدس / علی صدرایی خویی	۴۲۹

۴۶۳	۱۰. نمایه سازی ترجمه و تفسیر متون دینی / محمد مرادی
۵۰۹	۱۱. حقوق معنوی و متون مقدس / مهدی مهریزی
۵۴۵	۱۲. تفسیر و ترجمه منظوم قرآن کریم / حامد ناجی اصفهانی
۵۷۵	۱۳. تحوّل تاریخی ترجمه متون دینی: عوامل و زمینه های تاریخی / محمد نوری
۶۲۳	۱۴. واژه گزینی در ترجمه متون مقدس بویژه قرآن مجید / غلامعلی همایی
۶۵۵	فهرست تفصیلی
۶۶۷	نمایه موضوعی
۶۸۷	شناختنامه نویسندگان
۶۹۳	فهرست کسان
۷۱۱	فهرست کتاب ها، مجله ها و مقاله ها
۷۲۷	عکسها

مقدمه

متون مقدس در هر دین و آیین، بستر جلوه آموزه‌های وحیانی‌اند و به مدد مفاهیم، کلمات و آهنگ قدسی خود، انسان را به مقام مخاطب و فهم معانی معنوی تعالی می‌دهند. در این عرصه، بازگردان متون قدسی در هر زبان و در هر زمان، منزلتی رفیع و جایگاهی منیع در عرصه و بسط اندیشه‌های دینی و نمودها و نمادهای آیینی دارد. با ترجمه این متون است که هر دین و آیین از مرکزیت کانونی خویش به در می‌آید و مرزهای خود را فراتر می‌گسترده‌آری، بازگردان کتب مقدس، برآستی بنیاد آیین‌گستری و دین پروری است. گسترش مرزهای دینداری، ترویج مفاهیم ماورایی و عناصر فراسویی و تبلیغ و تعمیق آموزه‌های ادیان، بی‌تردید، وامدار این فن گرانمایه و دانش پر ارج است.

این حقیقت در آیین ارجمند پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله، رفیع‌ترین شکوه‌مندیها و ژرف‌ترین شورمندیها را پدید آورده است. در سپهر وحیانی اسلام و تشیع، متون مقدس، گذشته از همه سویه‌های لاهوتی و ملکوتی، و برکنار از همه جوانب ایمانی و معنوی، شاهکارهای فرازمند زبانی و ادبی به شمار می‌آیند. قرآن کریم، این وحی‌نامه ایزدی، شاهکار بی‌بدیل و تحریف‌ناپذیر همه عصرها و همه نسلهاست. پس از آن، در میان سخنان زمینی، نهج البلاغه، کتاب مقدس حکمتها و هدایت‌های امیر مؤمنان و پیشوای پرهیزکاران، علی علیه السلام، قله بلاغت و چکاد فصاحت است.

در فرهنگ فیاض ما نیز بازگردان کتب مقدس، و بویژه نهج البلاغه سترگ، این ستیغ بی‌رقیب سخن، تاریخی بشکوه دارد. پژوهش این ابعاد تاریخی و تحقیق در باب سیر و سامانه تحول تاریخ ترجمه متون دینی، از سرآغاز عهد اسلام تا کنون به همه زمانها و بویژه به زبان پارسی، خود، داستانی دلکش و شگرف است. و ارسای این تاریخ خجسته هم دگرگونی و تحول فرهنگ دینی را می‌نماید و هم دین‌آگاهی دینداران را آشکار می‌کند.

اما آنچه اکنون یاد کرد آن می‌سزد، جوششهای ذهن خلاق و کوششهای جان مشتاق یکی از مترجمان و شارحان نامور در تاریخ ترجمه متون مقدس اسلامی است. سید علی نقی فیض الاسلام^{رحمه}، شارح و ترجمان گرانمایه نهج البلاغه علوی^{علیه السلام} در عصر حاضر و بنیانگذار مکتب ترویج و تمسک به این کتاب گرامی در سده کنونی و بویژه در میان عامه مردمان روزگار ماست. نقش و اهمیت بنیادین کار این مترجم بزرگ در بازشناساندن نهج البلاغه به نسل معاصر خود و گستردن فرهنگ توجه به اندیشه‌های علی^{علیه السلام} در سطح عمومی جامعه شیعی، فراموش ناشدنی است. گزاف نیست اگر او را احیاگر نهج البلاغه سید رضی^{رحمه} در عصر کنونی و آغازگر رویکرد باطن‌گرایانه ایرانیان معاصر به این کتاب، آن هم در دوره خیزش و رویش نو در اندیشه‌های دینی، به‌شمار آوریم.

امروز که دهه‌ها پس از نخستین چاپ ترجمه فیض الاسلام^{رحمه} از نهج البلاغه می‌گذرد، ترجمه‌هایی بسیار از این کتاب آسمانی در زبان پارسی وجود دارد و هنوز نیز کوششهایی فراوان برای عرضه بازگردانیهایی تازه‌تر، سخته‌تر و سنجیده‌تر از آن، در کار است. بی‌تردید، فیض الاسلام^{رحمه}، راهبان این جاده روشن و ابداع‌گر این جریان معنوی است.

مرحوم فیض الاسلام^{رحمه} در شهر کهن خمینی‌شهر که روزگاری همایونشهر و سده نام داشت، متولد شده و بالیده است و هم از این‌رو در زمره دیگر دانشوران و ناموران این خطه، مایه فخر و مباهات این دیار به‌شمار می‌آید. معرفی و پاسداشت شخصیت بزرگان و فرهیختگان هر شهر، از وظایف بنیادین دانشگاهها و مراکز علمی و پژوهشی آن است. بدین‌سبب در شورای پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی‌شهر مقرر شد که برای

تعظیم و تکریم شأن علمی و دینی مرحوم فیض الاسلام^۱ همایشی برپا شود. معاونت پژوهش و روابط عمومی نیز بر آن شد تا با همکاری مرکز رایانه‌ای حوزه علمیة اصفهان، مقاله نامه‌ای از آثار اندیشمندان، فرهیختگان و پژوهشگران دربارهٔ مرحوم فیض الاسلام^۲، ترجمه‌ها و آثار علمی او و نیز مفهوم «ترجمه کتب مقدس»، فراهم آورد و برای تجلیل از مقام آن ترجمان بزرگ متون اسلامی، آن را به ساحت ارباب دانش و بینش پیشکش کند.

اکنون به یادکرد و پاسداشت تلاشها و رنجهای خالصانه و عالمانهٔ این شارح و ترجمان والا قدر، مجموعه‌ای به انگیزه و با هدف تبیین جنبه‌های علمی، فنی، ادبی و هنری ترجمه‌های این دانشی مرد و نیز آشکار ساختن مفاهیم مرتبط با حوزهٔ ترجمهٔ متون مقدس فراهم آمده است. نویسندگان این جستارنامه گرانمایه، هر یک برآنند تا در طرح پژوهشی و علمی مقاله خویش، همت به تبیین و تنسیق جوانب نظری و کاربردی ترجمهٔ متون مقدس بگمارند و بایسته‌ها و الزامات زبانی، معنایی و تاریخی آن را برشمارند. این نخستین بار است که در تاریخ ترجمهٔ متون مقدس اسلامی و شیعی، به پاس تعظیم و تکریم زحمتهای و فضیلت‌های مترجمی گرانقدر، مجموعه‌ای چنین پدید می‌آید.

با این حال، این گردآوردهٔ ارجمند از یک پژوهش بایسته تهی است. توجه به تهیه و تدوین اصول و اسلوبهای نظری و عملی متناسب با زبان پارسی، برای ترجمهٔ گونه‌های متون قدسی اسلامی و شیعی، امری ناگزیر و بایسته است. گسترش فکر و فرهنگ دینی، لزوم عرضه و انتشار ویرایشهایی تازه‌تر از ترجمه‌های کهن متون دینی، الزامات کلامی، فلسفی، ادبی و زبانی عصر جدید و دیگر ضرورت‌های مهم امروزم، کار فراهم سازی چنین شیوه‌نامه‌ای را بایسته‌تر می‌نماید.

امید می‌رود که این مجموعه، سرآغاز نضج مباحثی جدی و عمیق در عرصهٔ ترجمهٔ متون دینی باشد و بر رواج و رونق بحث‌های معرفت‌شناختی این زمینه بیفزاید. افزون بر این، امید می‌بریم که به همت جامعهٔ مترجمان، فرهیختگان و پژوهندگان قلمرو ترجمهٔ متون دینی، شیوه‌نامه‌ای در باب ترجمهٔ متون دینی فراهم آید و به بالندگی سیاق و سامان این امر

خطیر در زبان پارسی یاری رساند.

اکنون قریب به بیست سال از درگذشت دانشور برجسته عرصه ترجمه و تفسیر متون مقدس اسلامی، مرحوم سید علی تقی فیض الاسلام رحمته الله می‌گذرد. بر بنیاد بایسته‌های پیش‌گفته، دانشگاه آزاد اسلامی خمینی شهر، زادبوم این مرد شورمند، با همکاری مرکز تحقیقات رایانه‌ای حوزه علمیه اصفهان، به پاس خدمات و مجاهدات علمی و دینی این فرهنگ‌پژوه گران‌ارج، همایش نکوداشتی را برگزار کرده و با تدوین و انتشار این جستارنامه مینوی، به فراخور توان خود، به تجلیل از رفعت منزلت او پرداخته است.

در فراهم آوردن این گرامی‌نامه، نخست و پیش از هر چیز، سپاسگزار عنایت ویژه امام متقیان، علی رحمته الله، و سپس وامدار همکاران و همدلان و همراهانیم. آنچه ما را به این ضرورت توفیق بخشید، اظهار خاکساری به آستان همایون علوی رحمته الله و ابراز ارادت و فروتنی به ساحت نگاهبان میراث نهج البلاغه در دوران معاصر، مرحوم سید علی تقی فیض الاسلام رحمته الله است.

محمدحسین ایران‌دوست

رئیس دانشگاه آزاد اسلامی خمینی شهر

اسفند ۱۳۸۲